

Goleniów, czerwiec 2020

RAPORT KOŃCOWY Z EWALUACJI WEWNĘTRZNEJ ROK SZKOLNY 2019/2020

ORGANIZACJA EWALUACJI WEWNĘTRZNEJ w roku szkolnym 2019/2020

Zagadnienia do ewaluacji wewnętrznej:

1. Problem badawczy: **Obciążenie ucznia pracami domowymi**
2. Problem badawczy: **Przestrzeganie zasad oceniania uczniów. W jakim stopniu oceny szkolne motywują ucznia do nauki.**
3. ~~Problem badawczy: „Psychologiczne i społeczne uwarunkowania bezpieczeństwa w szkole” – zrezygnowano (brak możliwości, ze względu na czasowe ograniczenie funkcjonowania szkół w związku z COVID-19)~~

Przedmiot/problem badawczy nr 1 : Obciążenie ucznia pracami domowymi

Wykonał: Zespół ds. ewaluacji i pomiaru dydaktycznego w składzie:

E.Kościńska, I.Słodowa, E.Sobczak, J.Szymczak i P.Buczowski

Podstawa prawna: : *Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz.U.2017 poz.1658).*

SPIS TREŚCI

I.	Wprowadzenie i opis zastosowanej metodologii.....	1
II.	Analiza ilościowa otrzymanych wyników	8
III.	Wnioski w odniesieniu do pytań kluczowych. Analiza jakościowa uzyskanych wyników.....	18
IV.	Rekomendacje.....	22
V.	Aneks	23

I. WPROWADZENIE I OPIS ZASTOSOWANEJ METODOLOGII

Prezentowany raport jest wynikiem ewaluacji wewnętrznej przeprowadzonej w Szkole Podstawowej nr 3 im. Jana Brzechwy w Goleniowie przez członków zespołu ds. ewaluacji i po-

miaru dydaktycznego w okresie styczeń - maj 2020r. roku i odnosi się do problemu badawczego nr 1: **Obciążenie ucznia pracami domowymi.**

Tradycja zadawania pracy domowej jest prawie tak samo odległa, jak instytucja szkoły. W starożytności praca domowa polegała głównie na nauce pamięciowej. Wynalezienie druku oraz rozwój techniki drukarskiej przyczyniły się do upowszechnienia książek i podręczników szkolnych, tym samym zaistniała możliwość zadawania uczniom pracy do domu. Na przestrzeni dziejów poglądy na rolę i wartość pracy domowej ucznia ulegały licznym zmianom, także współcześnie zagadnienie pracy domowej jest przedmiotem dyskursu społecznego. W XX wieku praca domowa była przedmiotem eksploracji takich pedagogów, jak: J. Zborowski (1961), T. Wujek (1969), J. Kujawiński (1990), R. Więckowski (1975). Aktualnie mimo znaczenia pracy domowej zagadnienie owo pozostaje poza obszarem poznania naukowego oraz badawczego pedagogów. Częściej występuje w obrębie zainteresowań nauczycieli i metodyków. Ważność powyższej tematyki stała się inspiracją Eugenii Karcz-Taranowicz do głębszego zainteresowania się tematem prac domowych ucznia w polskim systemie edukacyjnym¹.

Definicja: praca domowa - to forma obowiązkowych, wykonywanych zwykle w domu, zajęć szkolnych uczniów, których celem jest rozszerzenie, pogłębienie i utrwalenie ich wiedzy oraz wdrożenie do samodzielności w posługiwaniu się wiedzą, w zbieraniu informacji, w dokonywaniu obserwacji, rozwiązywaniu zagadnień oraz pisemnym ich opracowywaniu (W. Okoń).

Czy uczniowie potrzebują prac domowych? Wielu pedagogów przekonuje, że odrabianie zadań domowych pomaga dzieciom utrwalić wiedzę i lepiej zrozumieć omawiany materiał oraz wyrabia umiejętność przetwarzania informacji i krytycznego myślenia. Coraz częściej słychać jednak głosy rodziców, którzy jak mówią, mają dość spędzania wieczorów i weekendów nad książkami.

Dyskusja, która przetoczyła się przez media społecznościowe i w przestrzeni medialnej w ostatnich latach pokazała, że w Polsce nie ma spójnej polityki odnośnie prac domowych - uczniowie są nimi obciążani w bardzo różny sposób, zależnie od woli szkoły czy nauczyciela. Brak uregulowań prawnych nie jest dobry dla żadnej ze stron, zwłaszcza, że w przestrzeni publicznej słyszymy coraz to inne wypowiedzi Rzecznika Praw Dziecka.

I tak na rządowym forum temat nadmiernego obciążenia uczniów zadaniami domowymi objawił się w pełnym świetle w marcu 2017 roku, w wystąpieniu Rzecznika Praw Dziecka do Ministra Edukacji Narodowej. Ówczesny minister odpowiedział, że szkoła ma obowiązek określić miejsce prac domowych w wewnętrznym systemie oceniania². Społeczność szkolna, w tym rodzice wiąźali nagłe zwiększone obciążenie pracami domowymi bezpośrednio z wprowadzonym nowym ustrojem szkolnym — z przywróceniem ośmioklasowej szkoły podstawowej. Przy tej okazji bowiem uczniów klasy siódmej obciążono 34-godzinnym wymiarem zajęć obowiązkowych tygodniowo, nauczycieli — nazbyt uszczegółowioną podstawą programową, a jednych i drugich — stresującą perspektywą egzaminu po klasie ósmej. W efekcie siódmoklasiści, i tak zmęczeni po 6-8 godzinach zajęć szkolnych, zostali przez nauczycieli jeszcze bardziej niż bywało wcześniej obciążeni pracami domowymi — w intencji „nadgonienia” programu nauczania, czy też zwiększenia szans na przyszłym egzaminie. To z kolei pocią-

¹ E. Karcz-Taranowicz: Praca domowa ucznia – konieczność versus zbędność; Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas. Pedagogika, https://www.humanitas.edu.pl/resources/upload/dokumenty/Wydawnictwo/ZN%20Pedagogika/ZN%20Pedagogika%2020%202019/Pedagogika_20_2019_crop-compressed-39-48.pdf

² Ada Romanowska: Praca domowa, zadawać, czy nie zadawać?; <http://gazetaolsztynska.pl/618182,Praca-domowa-zadawac-czy-nie-zadawac.html>

gnęło za sobą desperację wielu rodziców, bombardujących skargami Biuro Rzecznika Praw Dziecka³.

Pojawiła się też w mediach akcja „Dom to nie filia szkoły”. Jej organizatorzy przekonywali, że zgodnie z art. 31 ust. 2 konstytucji „nikogo nie można zmuszać do czynienia tego, czego prawo mu nie nakazuje”. Przepis ten zaś należy stosować także do prac domowych.

Podobnie i tutaj, w marcu 2019r., Rzecznik Praw Dziecka w sporze szkoła – rodzice nie opowiedział się po żadnej ze stron. Wyjaśniał, że z punktu widzenia obowiązującego prawa nie ma żadnych podstaw do zadawania dzieciom prac domowych. Termin ten nie występuje też w ustawie Prawo oświatowe ani w aktach wykonawczych. Jest zwyczajem starym jak świat, praktykowanym za milczącą aprobatą rodziców, którzy do tej pory formalnie mu się nie sprzeciwiali. Ale brak stosownych regulacji prawnych nie oznacza dowolności w zakresie działań nauczycieli. Tu jego zdaniem zastosowanie mają przepisy kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. „Czas spędzany poza szkołą to czas, w którym pieczę nad dzieckiem sprawują rodzice. To właśnie oni mają decydujący głos w sprawie sposobu spędzania czasu przez dziecko, przy czym podejmując decyzję o tym, powinni brać pod uwagę potrzeby swoich dzieci, w tym również te związane z edukacją. Gdy z różnych względów dziecko wymaga dodatkowego czasu na opanowanie materiału – co nie powinno być regułą – albo ma chęć rozwijania indywidualnych zainteresowań i uzdolnień, rodzic może uznać, że część czasu wolnego warto przeznaczyć na dodatkową naukę. Taka dodatkowa praca powinna być jednak uzgodniona przez szkołę/nauczyciela z rodzicem i dzieckiem oraz dostosowana czasowo i jakościowo do indywidualnych potrzeb oraz możliwości dziecka” – brzmiała informacja przekazana przez biuro prasowe rzecznika praw dziecka⁴.

Ale już w styczniu 2020 r. stanowisko Rzecznika Praw Dziecka uległo pewnej zmianie. W jego wypowiedzi czytamy, że w jego opinii praca domowa spełnia ważne funkcje dydaktyczne, począwszy od utrwalania wiadomości zdobytych podczas zajęć w szkole, poprzez rozwijanie inicjatywy ucznia, po kształcenie samodzielności myślenia i działania. Rzecznik Praw Dziecka zastrzegł, że zadawanie pracy domowej zawsze powinno być celowe, przemyślane i dostosowane do indywidualnych potrzeb ucznia. „Praca ta nie może stanowić nadmiernego obciążenia dziecka, które musi mieć czas także na odpoczynek, zabawę, uczestnictwo w życiu rodzinnym, spotkania z rówieśnikami i rozwijanie zainteresowań. W ocenie Rzecznika to nauczyciel w sposób najbardziej wiarygodny i kompetentny może ocenić indywidualne potrzeby swojego ucznia, dlatego kwestie organizacji zadań domowych należy pozostawić szkołom. Zgodnie z art. 98 ust. 1 ustawy z 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz.U. z 2019 r. poz. 1148, ze zm.) to statut szkoły określa dopuszczalne formy pracy uczniów i zasady ich oceniania, m.in. sprawdziany, odpowiedzi ustne, kartkówki, aktywność na lekcjach, dodatkowe prace, np. referaty i prezentacje, oraz właśnie prace domowe”⁵.

W naszym WZO (Wewnątrzszkolnych zasadach oceniania), które stanowi załącznik do Statutu szkoły, prace domowe występują. Mają być one zróżnicowane i dostosowane do potrzeb i możliwości uczniów (*§ 6 Ze względu na różnorodne możliwości psychofizyczne uczniów, w trakcie zajęć edukacyjnych oraz w procesie oceniania, stosowane będą następujące zasady związane z dostosowaniem wymagań edukacyjnych w stosunku do uczniów mających specyficzne trudności w uczeniu się (...) 5) zróżnicowanie prac domowych*), podlegają ocenianiu

³ Ada Romanowska: Praca domowa, zadawać, czy nie zadawać?; <http://gazetaolsztynska.pl/618182,Praca-domowa-zadawac-czy-nie-zadawac.html>

⁴ Konrad Wojciechowski: Wojna o prace domowe uczniów: Rodzice sięgają po argumenty prawne, <https://serwisy.gazetaprawna.pl/edukacja/artykuly/1404654,prace-domowe-czy-szkola-ma-prawo-je-zadawac.html>

⁵ RPD: Prace domowe są legalne i potrzebne, ale trzeba znać umiar, Źródło: RPD; <https://www.rp.pl/Rodzina/301189989-RPD-Prace-domowe-sa-legalne-i-potrzebne-ale-trzeba-znac-umiar.html>

i mają wpływ na ocenę z przedmiotu (§ 9. 9. Sprawdzanie oraz ocenianie wiedzy i umiejętności ucznia przeprowadzane jest systematycznie w ciągu całego roku szkolnego w oparciu o: (...0 4) prace domowe (...) 34. Przy ustalaniu oceny semestralnej i rocznej nauczyciel bierze pod uwagę stopnie ucznia z poszczególnych obszarów działalności według następującej kolejności i wag: (...) 7) zadanie domowe (w tym zadania rozwiązane z wykorzystaniem platformy edukacyjnej) - waga 1). Szczegółowe zasady pracy z uczniem w oparciu o prace domowe są opisane w PZO (Przedmiotowych Zasadach Oceniania) z każdego przedmiotu nauczania. Dokumenty te są dostępne m.in. na stronie szkoły.

Na temat znaczenia pracy domowej i jej obciążenia dla uczniów prowadzone są też badania naukowe.

Wg Profesor Cathy Vatterott z University of Missouri–St. Louis wyniki badań są jednoznaczne: nie ma żadnych dowodów, że zadawanie prac domowych w szkołach podstawowych przynosi uczniom jakiegokolwiek korzyści. Vatterott przyznaje, że niektóre badania sugerują, że odrabianie prac domowych skutkuje lepszymi wynikami w nauce, jednak nie można tego udowodnić jednoznacznie. Jej zdaniem na osiągnięcia uczniów wpływa wiele czynników, których nie można kontrolować, takich jak zaangażowanie nauczyciela i rodziców w wychowanie dziecka, status ekonomiczny rodziny, właściwa opieka nad dzieckiem, sposób odżywiania, jakość snu. Stwierdzenie, że odrabianie prac domowych przyczynia się do osiągania lepszych wyników w nauce, jest nadinterpretacją, a zebrane przez nią dane tego nie potwierdzają. Wręcz przeciwnie – jej zdaniem, wiele wskazuje na to, że na rodziców i dzieci nakłada się zbyt duża presja. To presja i stres wpływają na to, czy dziecko lubi szkołę i jakie osiąga wyniki⁶.

Eksperti twierdzą, że uczeń powinien uczyć się na lekcji, czyli całą pracę wykonywać w szkole. Badania Denise Pope ze Stanford Graduate School of Education wykazały, że zbyt duża ilość prac domowych negatywnie wpływa na życie rodzinne i społeczne dzieci. Aż 56% badanych uczniów wskazało prace domowe jako główne źródło stresu. Nie bez znaczenia jest również wpływ konieczności nauki w domu na zdrowie. Najczęściej wymieniane problemy to: bóle głowy, wyczerpanie, zaburzenia snu, spadek wagi oraz problemy żołądkowe⁷.

Czy jednak oznacza to, że dzieci nie powtarzają materiału, nie utrwalają swojej wiedzy, nie ćwiczą umiejętności? W Holandii np. uczniowie szkół podstawowych nie zabierają książek ani zeszytów do domu. Przeważnie nie mają nic zadawane. Za to w szkole przez kilka godzin pracują intensywnie. Rzadko też opuszczają zajęcia. W szkołach korzysta się ze specjalnych pakietów internetowych (takich jak platforma edukacyjna Squla), które rodzice mogą dodatkowo wykupić dla dziecka. To nieobowiązkowy, ale przyjemny i ciekawy sposób powtarzania i utrwalania materiału. Dyrektora w sprawie prac domowych zalecają: nie zadawać nic do domu, a raczej dać uczniom 15–20 minut pod koniec każdej lekcji na odrabianie zadań. Mogą to także robić w trakcie okienek, gdy jakiś nauczyciel jest chory. Obowiązuje zasada „jak najwięcej w szkole, jak najmniej w domu”⁸. U szkołach państwowych w Polsce to jedna mała możliwość. Przy obecnym napiętym programie nauczania trudno wygospodarować z lekcji trwającej 45 minut czas na odrobienie pracy domowej, z kolei przetadowane szkoły nie dają możliwości utrwalania wiedzy i doskonalenia umiejętności na terenie szkoły: dzieci wcze-

⁶ Hanna Szczesiak : Czas skończyć z zadawaniem prac domowych. Eksperti potwierdzają obawy rodziców; <https://mamadu.pl/135329,prace-domowe-w-podstawowce-nie-sa-potrzebne-eksperti-potwierdzaja#>

⁷ Podają za A. Kiełczewska: Prace domowe – blaski i cienie; <https://epedagogika.pl/profilaktyka-i-wychowanie/prace-domowe-blaski-i-cienie-2489.html>

⁸ A. Kiełczewska: Prace domowe – blaski i cienie; <https://epedagogika.pl/profilaktyka-i-wychowanie/prace-domowe-blaski-i-cienie-2489.html>

śniej niż ich zagraniczni rówieśnicy wracają do domu i to tam mają czas po szkole w części przeznaczyć na wykonanie prac domowych.

W 2017 r. ZNP opublikował raport pt. „Zadawać czy nie? Prace domowe w świetle badań”. Powoływał się w nim na międzynarodowe badanie PISA sprzed siedmiu lat, porównujące umiejętności uczniów powyżej 15. roku życia z krajów należących do OECD. Polscy uczniowie na tle rówieśników z całego świata wypadają na bardzo zapracowanych – wyszło na to, że siedzą w domu nad lekcjami ponad 6 godzin tygodniowo. Dłużej uczą się po szkole tylko Estończycy, Irlandczycy oraz Włosi (prawie 9 godzin), a najkrócej – młodzi Finowie (niecałe 3 godziny). Do średniej OECD wynoszącej prawie 5 godzin naszej młodzieży trochę czasu wolnego brakuje. Jednak aby doszło do jakichkolwiek zmian systemowych, swoje podejście musieliby zmienić i rodzice i nauczyciele. I tak w latach 2010–2014 Instytut Badań Edukacyjnych przeprowadził sondę wśród 177 szkół podstawowych w całej Polsce. Aż 97 proc. nauczycieli uznało prace domowe za konieczny składnik procesu edukacyjnego. Dlaczego? Bo ich zdaniem uczą one odpowiedzialności, systematyczności, pomagają utrwalić wiedzę, przygotowują się do sprawdzianu, dają więcej motywacji do nauki i istnieje szansa, że dzięki odrabianiu lekcji uczeń bardziej zainteresuje się przedmiotem. Czasami nauczyciele obarczają uczniów dodatkową pracą z prozaicznych powodów – z braku czasu na przerobienie materiału w trakcie zajęć. Padały też odpowiedzi o zaangażowaniu rodziców, którzy dzięki pracom domowym mają kontrolę nad tym, co robi ich dziecko⁹.

Zdaniem niektórych badaczy w szkole podstawowej trudno jednak oczekiwać poprawy efektów nauczania dzięki zadaniom domowym (Education Endowment Foundation, EEF, 2017). Ale dla starszych uczniów (klas 7 i 8 oraz szkół średnich) prace domowe przynoszą ich zdaniem efekty w postaci poprawy wyników uczniów (EEF, 2017). Badania wskazują, że

- samodzielna praca między jedną, a dwiema godzinami dziennie, jest optymalna dla rozwoju ucznia
- ważniejsza jest jakość zadań domowych, niż ich ilość
- sens pracy domowej wzrasta wraz z wiekiem uczniów
- najefektywniejsze wydają się zadania domowe, które:
 - stanowią kontynuację pracy na lekcji,
 - mają jasno określony cel,
 - są możliwe do wykonania przez uczniów,
 - stymulują samodzielną pracę ucznia,
 - są wykonane w parze lub grupie
 - pozwalają dojść do rozwiązania oraz
 - są odpowiednio omawiane¹⁰.

Zdaniem badaczy zadanie domowe – podobnie jak lekcja - powinno zawierać określoną treść i formę pracy w oparciu o zasady dydaktyki ogólnej, metodyki każdego przedmiotu oraz wymagań z podstawy programowej. Z tym wiąże się również metoda opracowania zadania domowego na zajęciach. Przez odpowiednie przygotowanie pracy domowej, unika się mechanicznego zadawania oraz przeładowania ucznia niepotrzebną pracą.

Rodzaje prac domowych, jakie zadają nauczyciele są dość zróżnicowane. Są to:

1. Zadania domowe, które pozwalają na przypomnienie materiału
Przypominają to, co było przerobione na lekcji oraz pozwalają na usystematyzowanie tej wiedzy. Zalecane są ćwiczenia, które nawiązują do tematyki lekcji, np. po zajęciach z hi-

⁹ Konrad Wojciechowski: Wojna o prace domowe uczniów: Rodzice sięgają po argumenty prawne, <https://serwis.gazetaprawna.pl/edukacja/artykuly/1404654,prace-domowe-czy-szkola-ma-prawo-je-zadawac.html>

¹⁰ Praca domowa XV Konferencja OSKKO Kraków, 2-4 marca 2018 r. (materiały w pdf); Szkoła ucząca się; <https://sus.ceo.org.pl/>

storii na temat Napoleona, nauczyciel prosi uczniów do krótkie scharakteryzowanie jego dokonań.

2. Prace domowe jako dokończenie lekcji, utrwalenie materiału
Bardzo częste w przypadku lekcji matematyki. Nauczyciel robi z uczniami kilka przykładów danego zadania na lekcji, a pozostałe - dla utrwalenia - mają wykonać samodzielnie w domu.
3. Zadania domowe jako formę przygotowania się na kolejne zajęcia
To metoda bardzo często stosowana w starszych klasach - nauczyciel (w formie zadania domowego) prosi przeczytanie treści, związanej z kolejnymi zajęciami. Dzięki temu uczniowie zostają zaznajomieni z tematyką kolejnej lekcji i są gotowi do wstępnej dyskusji. Przeciwnicy tej metody aktywizacji uważają, że uczniowie nie powinni samodzielnie przerabiać nowego, nieznanego im materiału. W wersji prawidłowo stosowanej metoda ta obejmuje właśnie jedynie zaznajomienie się z materiałem, a nie przerobienie go.
4. Praca domowa jako zastosowanie w praktyce zdobytej wiedzy
Najbardziej kreatywna, ciekawa i przyjemna grupa prac domowych. Obejmuje ona praktyczne zastosowanie zdobytej na zajęciach wiedzy, np. poprzez wykonywanie różnego typu doświadczeń, eksperymentów i innych zadań praktycznych¹¹

Wśród form prac domowych stosowane są:

- 1) Prace domowe ustne, polegające na samodzielnej wypowiedzi ucznia, wynikającej z odpowiedzi na postawione pytanie przez nauczyciela, lub umieszczone w podręczniku;
- 2) Prace domowe pisemne, jak np. rozwiązywanie zadań, odpowiedzi na pytania, przepisywanie zdań czy wyrazów, tworzenie słowników tematycznych, zapisywanie obserwacji, zadania z luką, wypracowania;
- 3) Prace domowe techniczne, jak rysowanie form odpowiednich dla danych zajęć edukacyjnych, dokonywanie obserwacji, gromadzenie fotografii, pocztówek, herbów, wykonywanie prostych przyrządów, tworzenie elementów dekoracji oraz elementów stroju, wykonywanie określonych modeli związanych z daną treścią.

Najważniejszą rzeczą wobec uczącego się dziecka jest właściwa postawa rodziców. Dziecko wykonując swoje obowiązki, powinno być przekonane o ich ważności. Dlatego tak ważne jest zainteresowanie sprawami ucznia ze strony rodziców, zachęta do nauki, życzliwość, dostrzeżenie sukcesów dziecka oraz porażek, ale również pomoc w niwelowaniu trudności i pojawiających się kłopotów w nauce, rozmowy o szkole, o tym czego się nauczyło, systematyczność w kontrolowaniu odrabianych prac domowych oraz wyników w nauce, stosowanie pochwał i nagród. Bywa również i tak, że rodzice poświęcają bardzo dużo czasu swoim pociechą, przez co starają się wymusić na nich jeszcze większe zaangażowanie, chęć do pracy. Niewłaściwą postawę prezentują rodzice podczas wyręczania dziecka, popisując się swoimi umiejętnościami, co w konsekwencji prowadzi do biernej postawy dziecka, oraz przyzwyczajania się ucznia do niesamodzielnego działania. Większość uczniów wie doskonale, że pracę należy wykonywać samodzielnie i konsekwentnie stosuje tę zasadę w praktyce. Tylko bowiem własny wysiłek intelektualny dziecka w procesie kształcenia może owocować trwałością wiedzy oraz umiejętnością rozwiązywania problemów i pokonywania trudności w różnych sytuacjach życiowych. Odrabianie prac domowych wymaga wyrobienia nawyku i wdrożenia dziecka do tej formy aktywności. Można to osiągnąć tylko we współpracy z rodzicami. Warto na te działania poświęcić czas w początkowych latach nauki, by ułatwić dziecku samodzielny aktywny udział w procesie edukacyjnym.

¹¹ Praca domowa, zadania domowe - funkcje, rodzaje, przykłady; <https://www.edukuj.pl/praca-domowa.html>

Rodzice w naszej placówce także odnosili się do informacji pojawiających się w mediach, rozmawiali z nami o potrzebie zadawania prac domowych oraz czasie i sposobie pracy dziecka w domu. Dostrzegając problem, w ramach ewaluacji wewnętrznej w tym roku szkolnym, postanowiliśmy zebrać informacje na temat obciążenia uczniów naszej szkoły pracami domowymi,

1. Przedmiot/problem ewaluacji wewnętrznej:

Obciążenie uczniów pracami domowymi

2. Odbiorcy ewaluacji:

Dyrektor szkoły, nauczyciele, rodzice

3. Identyfikacja zasobów (czasowych, finansowych, ludzkich):

- 1) *Czas realizacji ewaluacji* : 5 miesięcy (styczeń - maj)
- 2) *Wyniki* : potrzebne w pierwszych miesiącach roku szkolnego,
- 3) *Koszty*: koszt papieru, tonera, pracy zespołu
- 4) *Wykonawcy ewaluacji* (członków zespołu ewaluacyjnego):
Koordynator: E. Kościńska,
Członkowie: I. Słodowa, E. Sobczak, J. Szymczak i P. Buczkowski

4. Cel ewaluacji:

Zebranie informacji o rodzajach i formach zadawanych prac domowych, ich celowości, zgodności z przepisami prawa wewnątrzszkolnego oraz obciążeniu nimi ucznia w ciągu tygodniowego pobytu w szkole.

5. Pytania kluczowe (badawcze):

1. Czy prace domowe są różnicowane pod względem formy i stopnia trudności?
2. Czy prace domowe są powiązane z treściami omawianymi na zajęciach?
3. Ile czasu poświęca średnio w tygodniu uczeń na odrabianie prac domowych?
4. Czy uczniowie mają wystarczająco dużo czasu na odrobienie prac domowych ?
5. Jak często przy odrabianiu prac domowych uczniowie korzystają z pomocy innych?
6. W jakim celu, w ocenie ucznia, nauczyciele zadają prace domowe?
7. Czy, w ocenie ucznia, prace domowe zwiększają wiadomości i rozwijają zainteresowania ucznia?
8. Czy prace domowe są sprawdzane i oceniane przez nauczycieli?
9. Czy uczniowie są instruowani o sposobie rozwiązywania pracy domowej, czy otrzymują wskazówki od nauczyciela?
10. Czy ocenianie prac domowych odbywa się zgodnie z obowiązującymi przepisami?

Kryteria ewaluacji (wskaźniki sukcesu):

1. Prace domowe mają różne formy oraz są zróżnicowane pod względem stopnia trudności.
2. Prace domowe są powiązane z treściami omawianymi na zajęciach.
3. Czas poświęcony na pracę domową nie zajmuje więcej niż 1,5- 2 godziny dziennie.
4. Uczniowie mają najczęściej wystarczająco dużo czasu na odrobienie pracy domowej.
5. Uczniowie najczęściej pracę domową odrabiają samodzielnie.

6. Prace domowe zadawane są celowo.
7. Uczniowie dostrzegają przydatność pracy domowej w procesie edukacji.
8. Prace domowe są sprawdzane i oceniane.
9. Uczeń jest instruowany o tym w jaki sposób odrobić pracę domową.
10. Oceny z pracy domowej są wystawiane zgodnie z przepisami prawa.

6. Dobór metod badawczych:

Ankieta dla uczniów i Ankieta do rodziców (min 50% uczniów szkoły i min 50% rodziców)

Dodatkowo:

- przeprowadzono wywiad z przedstawicielami samorządu uczniowskiego,
- zbudowano ankietę dla nauczycieli,
- przeanalizowano uwagi i zapisy w Vulcanie w dziennikach lekcyjnych, w zakładce uwagi (te dotyczące prac domowych) oraz skargi wpływające do szkoły w odniesieniu do prac domowych.

7. Formy, sposoby upowszechnienia raportu:

Umieszczenie w bibliotece szkolnej, prezentacja na radzie pedagogicznej, prezentacja wyników/ rekomendacji na spotkaniu rady rodziców i zebraniach wrześnieowych z rodzicami, umieszczenie na stronie szkoły.

II. ANALIZA ILOŚCIOWA OTRZYMANYCH WYNIKÓW

Grupa badawcza:

U – 132 (uczniów klas 3-8 naszej szkoły)

R – 72 (rodziców uczniów klas 4-8)

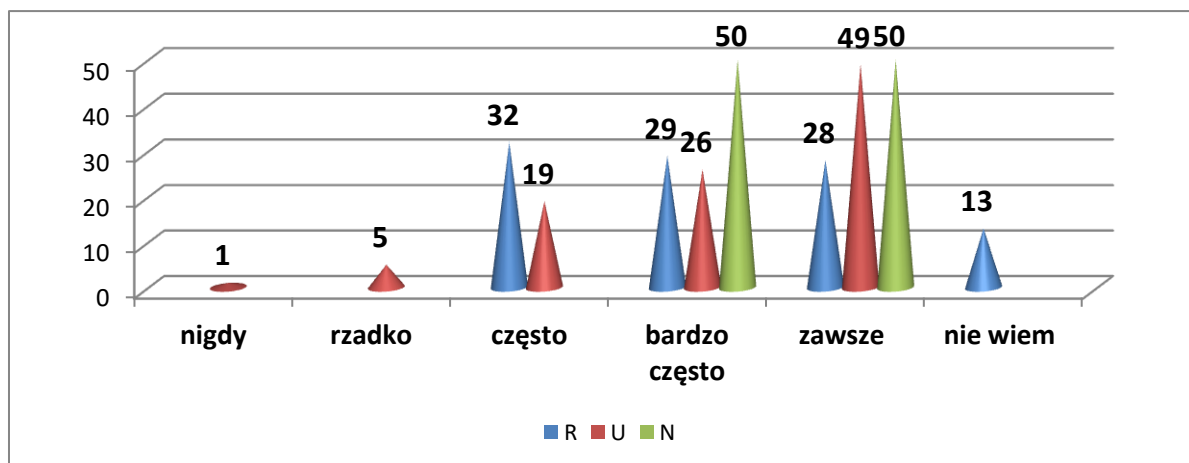
N – 12 (spośród 24 uczących w danym roku szkolnym).

Rodziców, uczniów i nauczycieli poproszono, by odnieśli się do sformułowanych stwierdzeń odnoszących się do pracy domowej zadawanej w naszej placówce. Otrzymane wyniki w zestawieniu procentowym obrazują wykresy poniżej. Przy czym kategoria „nie wiem” występowała tylko w ankiecie dla rodziców. Nie zawsze pytania dla każdej z trzech grup badawczych były takie same, stąd zdarza się, iż analizie poddano odpowiedzi tylko jednej, czy też dwóch z nich. Nie wszystkie odpowiedzi sumują się do 100% - braków nie analizowaliśmy, inne przekraczają 100% ze względu na możliwość wyboru kilku odpowiedzi spośród podanych.

Stwierdzenia i analiza uzyskanych wyników:

1. Praca domowa jest zawsze powiązana z tematem lekcji

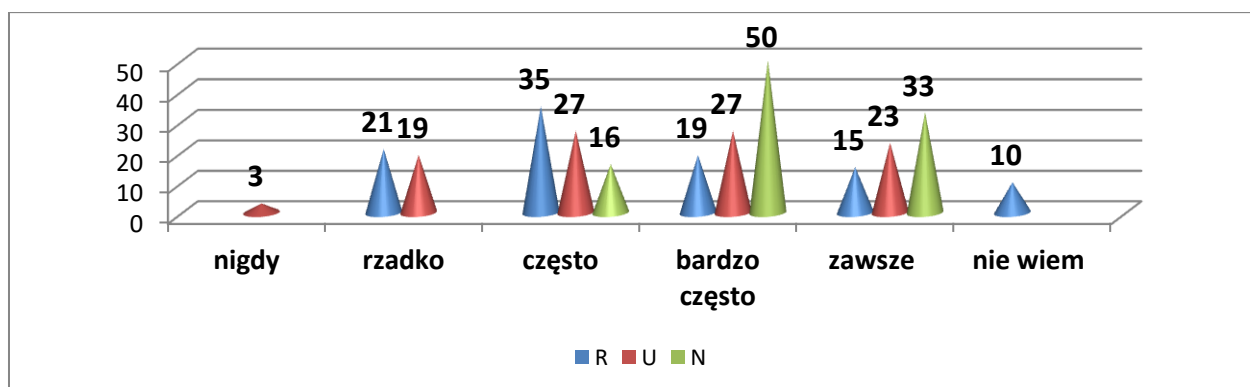
Zdecydowana większość uczniów zauważa, że praca domowa zadawana jest w powiązaniu z tematem lekcji, tylko grupa 6% uczniów klas 3-8 twierdzi, że zdarza się to rzadko (5%) lub wcale (1%). Nauczyciele deklarują, że dzieje się tak zawsze, albo bardzo często, przy czym bardzo często odnosi się do prac domowych zadawanych w odniesieniu do kilku ostatnich zagadnień omawianych w odniesieniu do jednego obszaru tematycznego. Blisko co 7 rodzic nie wie, czy tak jest, a pozostali dostrzegają w dużym stopniu zawiązki pomiędzy pracami domowymi a tematyka zajęć w szkole.

WNIOSEK: Tylko w opinii co 20 ucznia prace domowe rzadko nawiązują do treści omawianych w szkole. W opinii pozostałych uczniów, wszystkich rodziców i nauczycieli dzieje się tak zawsze albo bardzo często

2. Praca domowa ma różnorodne formy

3.

Nasi uczniowie twierdzą (27% z badanych), że bardzo często stosowane są różnorodne formy zadawania prac domowych, taka sama grupa uczniów (27%) uważa, że dzieje się tak często, z kolei 23 % badanych twierdzi, że zawsze, 19% uważa, że rzadko, a 3%, że nigdy.

Połowa badanych nauczycieli (50%) deklaruje, że bardzo często stosuje różne formy pracy domowej, 27% twierdzi, że często, a 23% - że robi to zawsze.

Rodzice o różnorodnych formach pracy domowej wypowiadają się następująco: 35% z nich uważa, że często prace domowe są różnorodne, 21% że rzadko, 19% z kolei uważa, że bardzo często, 15% twierdzi, że zawsze a co 10 z badanych rodziców deklaruje, że nie ma wiedzy w tym temacie.

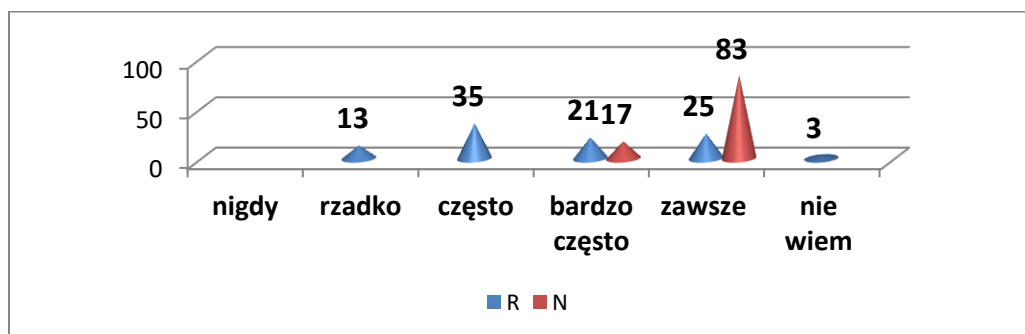
Pośród form prac domowych N i U wskazują na :

- rozwiązywanie zadań z podręcznika
- prace w zeszytach ćwiczeń
- obserwację środowiska
- czytanie lektur, artykułów, tekstów z podręcznika

- oglądanie programów tematycznych
- przygotowanie projektów w grupach projektowych
- wykonanie zadań polegających na wykorzystywaniu zasobów Internetu
- wykonanie prezentacji
- przygotowanie się do wypowiedzi ustnych i pisemnych
- przygotowania się do recytacji
- napisanie opowiadania, recenzji.

WNIOSEK: W szkole stosowane są różnorodne formy pracy domowej .

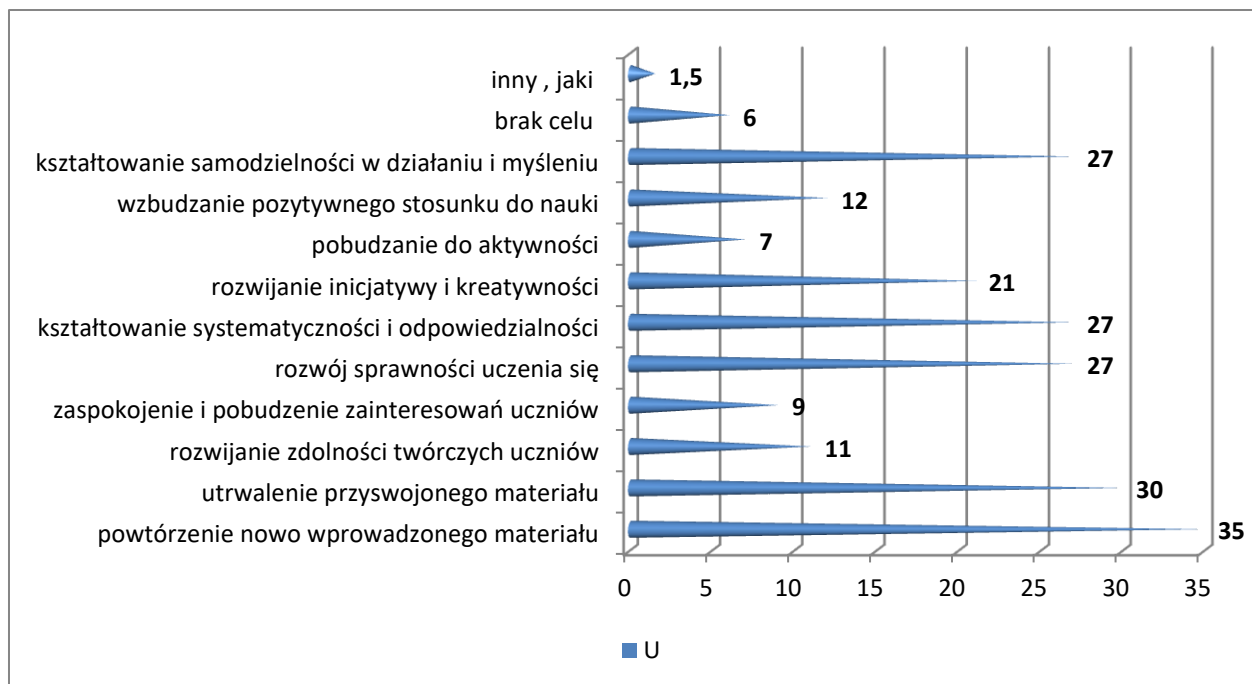
4. Praca domowa jest celowa i użyteczna

Nauczyciele uważają, że prace domowe są celowe i użyteczne zawsze (83% wskazań) i bardzo często (17%). Rodzice natomiast uważają, że prace domowe są celowe i użyteczne często (35%), bardzo często (25%) a co 4 z nich twierdzi, że zawsze. Co 7 badany rodzic rzadko dostrzega ich użyteczność i celowość.

WNIOSEK: Zdaniem większości badanych nauczycieli i rodziców prace domowe zawsze zadawane są celowo.

Uczniowie zapytani o to, jakie cele mają zadawane przez nauczycieli prace domowe potrafili w większości je wskazać (możliwość wyboru max. 3 odpowiedzi z podanej kafeterii). Uzyskane odpowiedzi wskazują, że tylko mniej niż co 20 badany uczeń uważa, że prace domowe zadawane są bezcelowo (6% wskazań). Zdaniem pozostałych 94% badanych uczniów zadawanie prac domowych ma na celu powtórzenie nowo wprowadzonego materiału (35%), utrwalenie przyswojonego materiału (30%), kształtowanie samodzielności w działaniu i myśleniu (27%), kształtowanie systematyczności i odpowiedzialności (27%), rozwój sprawności uczenia się (27%). Pozostali uczniowie uważają, że celem pracy domowej jest rozwijanie inicjatyw i kreatywności (21% wskazań), wzbudzanie pozytywnego stosunku do nauki (12%), rozwijanie zdolności twórczych uczniów (11%), zaspokojenie i pobudzenie zainteresowań uczniów (9%) oraz pobudzenie do aktywności (75 wskazań).

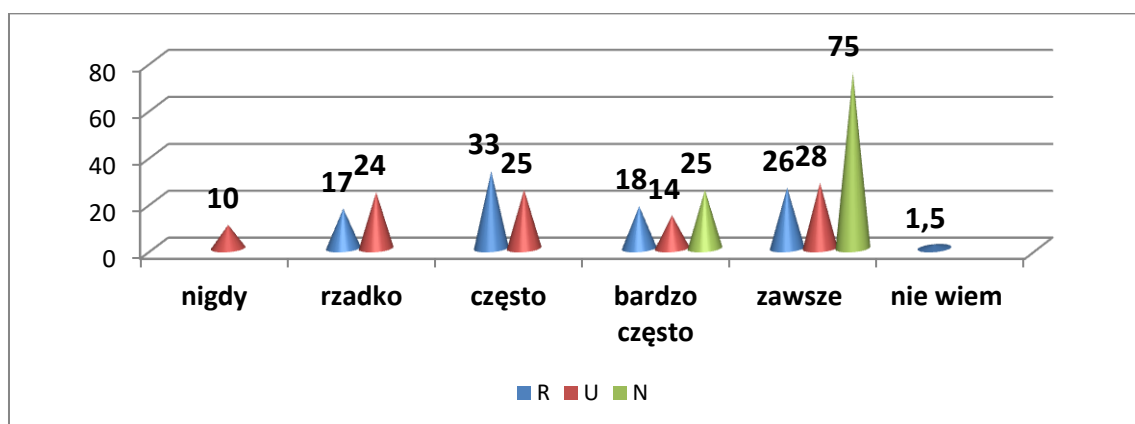

Zapytaliśmy także naszych uczniów, czy ich zdaniem prace domowe rozwijają zainteresowania ucznia. Zdaniem większości badanych (68% wskazań) mają one niewielki wpływ na rozwój zainteresowań.

WNIOSEK: Zadawane w naszej szkole prace domowe realizują wg naszych uczniów różne cele, mają jednak niewielki wpływ na rozwój zainteresowań.

5. Uczeń ma wystarczająco dużo czasu na wykonanie pracy domowej

Ponad połowa naszych uczniów deklaruje, że ma zawsze (28% wskazań), bardzo często (14%) i często (25%) czas na wykonanie zadań domowych. Jednak blisko co 4 badany uczeń uważa, że czasu wystarcza mu rzadko, a co 10, że nigdy.

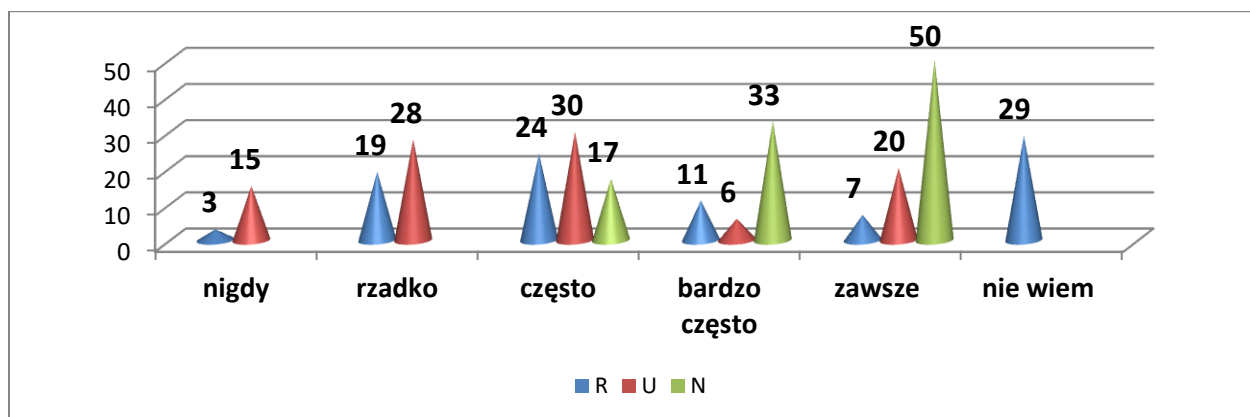
Większość nauczycieli (75% spośród badanych) uważa, że uczniowie otrzymują wystarczającą ilość czasu na wykonanie zadań domowych, natomiast pozostali deklarują, że wg ich wiedzy bardzo często czasu jest wystarczająco.

W opinii blisko połowy rodziców czas otrzymany na wykonanie prac domowych jest zawsze

(26% wskazań), albo bardzo często (18%) wystarczający. Dla co 3 badanego rodzica wystarcza on często. Jednak w opinii 24% rodziców wystarcza on rzadko.

WNIOSEK: Zdaniem badanych uczniów, rodziców i nauczycieli uczniowie w naszej szkole najczęściej mają wystarczająco dużo czasu na wykonanie zadawanych prac domowych. Co 10 jednak badany uczeń deklaruje, że zawsze go ma za mało.

6. Uczeń otrzymuje od nauczyciele instrukcje, jak wykonać zadanie domowe

Znaczna grupa uczniów naszej szkoły – co 4 z badanych - uważa, że nauczyciele zawsze (20%) albo bardzo często (6%) instruują ich, jak należy wykonać zadania domowe. Blisko co 3 badany (30% wskazań) uważa, że dzieje się tak często, 28% twierdzi, że ich nauczyciele robią to rzadko. Mniej niż co 7 uczeń deklaruje, iż nigdy nie otrzymuje instrukcji w tym zakresie. Przy czym należy dodać, że w każdej z badanych klas odpowiedzi były zróżnicowane (nie było klasy, w której uczniowie wskazywali tylko odpowiedzi rzadko albo nigdy).

Blisko co 3 rodzic deklaruje, że nie ma wiedzy w tym temacie (29% wskazań), blisko co 5 uważa, że nauczyciele robią to bardzo często, co 4, że często, blisko co 5 twierdzi, że robią to rzadko, a 3% z badanych rodziców, uważa, że nauczyciele w naszej szkole nigdy nie tłumaczą prac domowych.

WNIOSEK: Uczniowie w naszej szkole w większości uważają, że nauczyciele wyjaśniają w jaki sposób należy odrobić prace domowe.

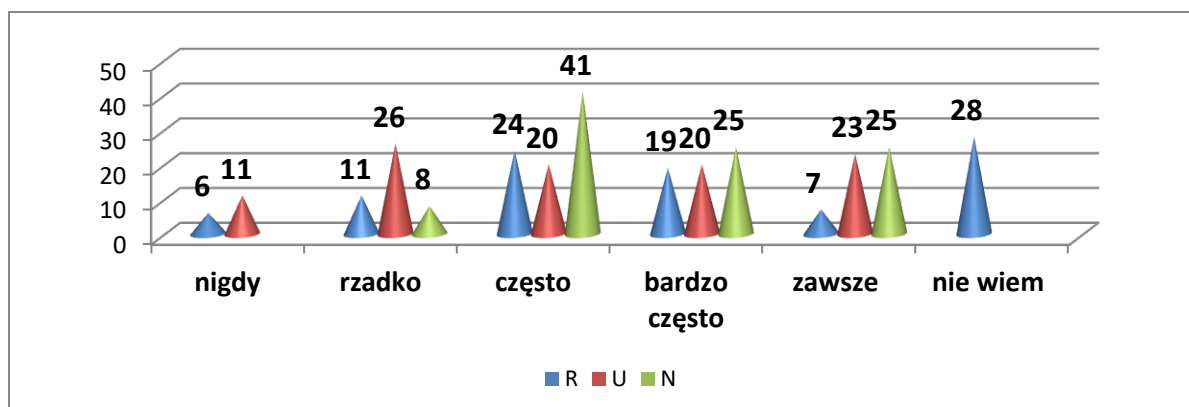
7. Praca domowa jest zróżnicowana pod względem trudności

Uczniowie naszej szkoły w znacznej części dostrzegają różnicowanie stopnia trudności w zadawanych pracach domowych. 23% z badanych uczniów uważa, że jest ona zróżnicowana pod względem trudności zawsze, po 20% deklaruje, że jest tak bardzo często i często. Blisko co 4 uczeń uważa, że dzieje się tak rzadko, z kolei a co 10, że nigdy.

Nauczyciele (41% spośród badanych) twierdzą, że zadania domowe są zróżnicowane pod względem trudności często, po 25% zauważa, że dzieje się tak bardzo często i zawsze. Tylko 8% nauczycieli wskazało na to, że zróżnicowanie prac domowych pod względem trudności występuje rzadko.

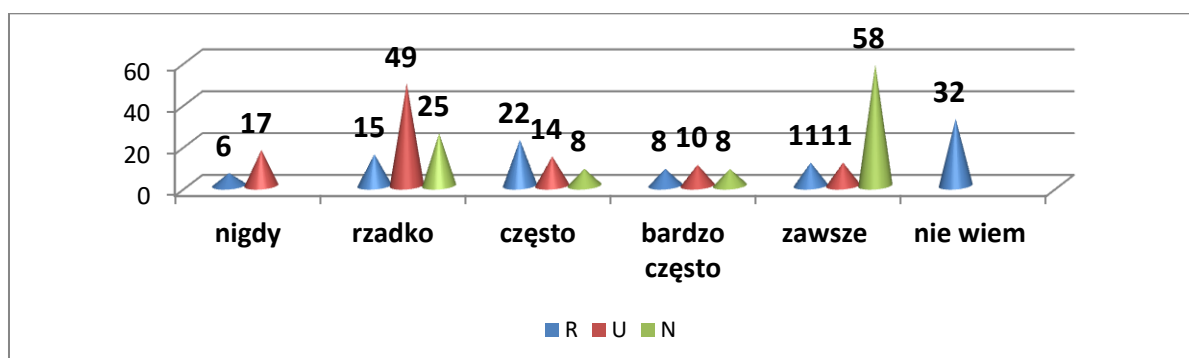
28% spośród badanych rodziców wskazało, że nie wie, czy nauczyciele różnicują prace domowe pod względem trudności, 7% z pozostałych uważa, że dzieje się tak zawsze, 24% - że

często, 19% - że bardzo często, z kolei 11% uważa, że jest to zjawisko rzadkie, a 6% nie dostrzega żadnego zróżnicowania.

WNIOSEK: Prace domowe zadawane w naszej szkole bardzo często i często są zróżnicowane pod stopniem trudności. Jednak znaczna grupa rodziców (w sumie 17%) dostrzega to rzadko, albo wcale.

8. Nauczyciel podaje dziecku czas przewidywany na wykonanie zadania domowego

Większość uczniów naszej szkoły stwierdza, że nauczyciele rzadko (49% wskazań) a nawet nigdy (17%) nie podają czasu przewidywanego na wykonanie zadania domowego. Jednak jest grupa 35% uczniów, która słyszy taki komunikat od swoich nauczycieli często (14% wskazań), bardzo często (10%), a nawet zawsze (11%).

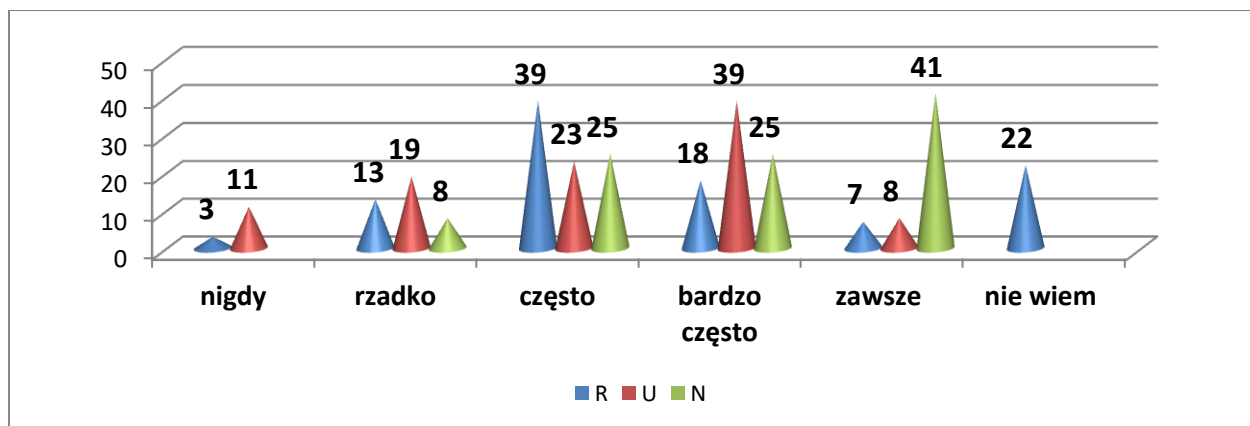
Ponad połowę nauczycieli (58% wskazań) twierdzi, że zawsze podaje czas na wykonanie zadania domowego, 25% utrzymuje, że robi to rzadko, 8% deklaruje, że robi to bardzo często, oraz 8% często.

32% ankieterowanych rodziców nie wie, czy nauczyciel podał dziecku czas przewidywany na wykonanie zadania. Grupa 11% rodziców, uważa, że jest on podawany zawsze, 8% uważa, że jest on podawany bardzo często, 22% uważa, że często, 15%, że rzadko a wg 8% badanych – nigdy.

WNIOSEK: Nauczyciele w naszej szkole rzadko i bardzo rzadko podają uczniom przewidywany czas na wykonanie pracy domowej. Ilość zadawanych prac domowych powinna uwzględniać konieczność zapewnienia czasu wolnego uczniom po lekcjach. Dlatego warto zasygnali-

zować ucz. ile mniej więcej czasu poświęcą oni na odrobienie pracy domowej i ustalić termin jej oddania, który umożliwi jej wykonanie zespołowi. Ważna dla nauczyciela powinna być także informacja zwrotna: czy uczniowie odrabiali ją dłużej, czy może krócej i jak to się ma do uzyskanych efektów.

9. Oceny za pracę domową mają mniejszy wpływ na oceny końcowe

W przekonaniu 39% uczniów naszej szkoły ocena za pracę domową bardzo często ma mniejszy wpływ na ocenę końcową, 23% jest zdania, że dzieje się tak często, a 8%, że zawsze. 19% badanych uczniów stwierdza, że dzieje się to rzadko, 11% zakłada, że nigdy. Ankietowani nauczyciele twierdzą, że zawsze ocena za pracę domową ma mniejszy wpływ na ocenę końcową (41% wskazań), po 25% zauważa, że dzieje się tak bardzo często i często, z kolei 8% wypowiedziało się, że rzadko.

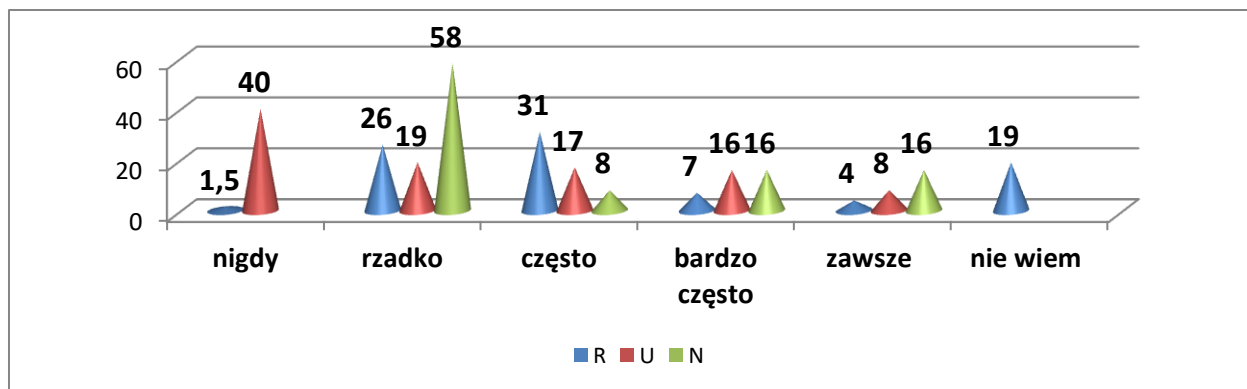
Podobną zależność dostrzegają rodzice. 39% z nich wskazało, że ocena za pracę domową ma mniejszy wpływ na ocenę końcową, 22% twierdzi, że nie ma wiedzy w tym zakresie, 18% odpowiedziało, że jest tak bardzo często, 13% sądzi, że rzadko, 7% myśli, że zawsze, a 3% jest zdania, że nigdy.

To przekonanie wydaje się słuszne, biorąc pod uwagę, że jej waga to 1, ale z drugiej strony systematyczność w utrwalaniu i zdobywaniu wiedzy skutkuje wyższymi ocenami z karkówek (o wadze 2), ze sprawdzianów (waga 3) i prac klasowych (waga 4). Dodatkowo należy podkreślić, że w przypadku zajęć artystycznych i w-fu, gdzie uczniowie nie piszą prac klasowych, oceny z prac domowych mają wagę zbliżoną do pozostałych w dziennikach – stąd różnicowanie odpowiedzi ankietowanych.

WNIOSEK: Oceny z zadania domowe mają mniejszy wpływ na ocenę końcową, co jest zgodne z zapisami prawa wewnątrzszkolnego.

10. Nauczyciel zadając pracę domową wie o innych pracach ucznia do wykonania w tym samym terminie

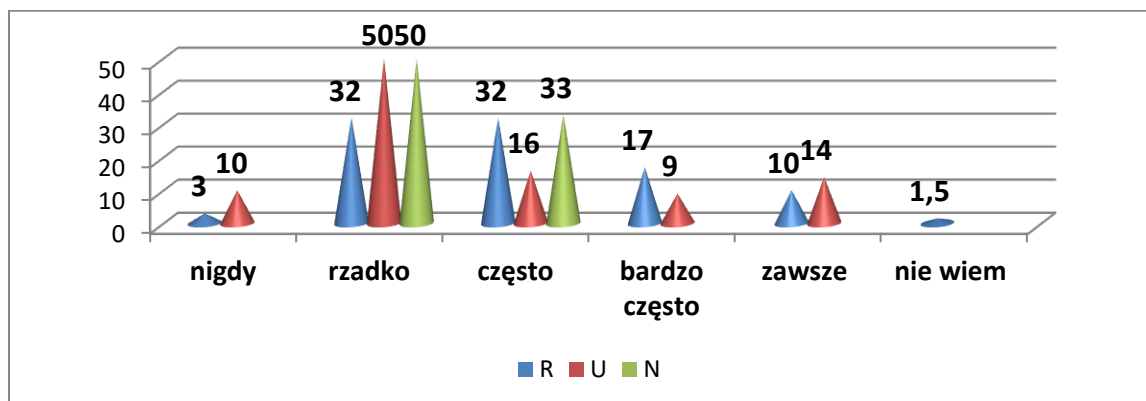
Zdecydowana większość uczniów wskazuje, że nauczyciele nigdy (40% wskazań) lub rzadko (19%) wiedzą o innych pracach domowych do wykonania w tym samym terminie. Większość nauczycieli (58% badanych) przyznaje, że wie o nich rzadko, a w sumie blisko 1/3 deklaruje, że wie o nich bardzo często i często. 16% z nich uważa, że wie o nich zawsze.

Badani rodzice w większości uważają, że nauczyciel zadając własną pracę domowa wie o innych pracach zadanych w tym samym czasie często (31% wskazań) albo bardzo często i zawsze (w sumie 10% wskazań). Blisko 20% z nich stwierdziło, że nie ma wiedzy w tym zakresie.

WNIOSEK: Nauczyciele przyznają, że rzadko wiedzą o tym, czy uczniowie mają też w tym dniu zadane inne prace domowe.

11. Przy wykonywaniu pracy domowej uczeń korzysta z pomocy rodziców, starszego rodzeństwa...

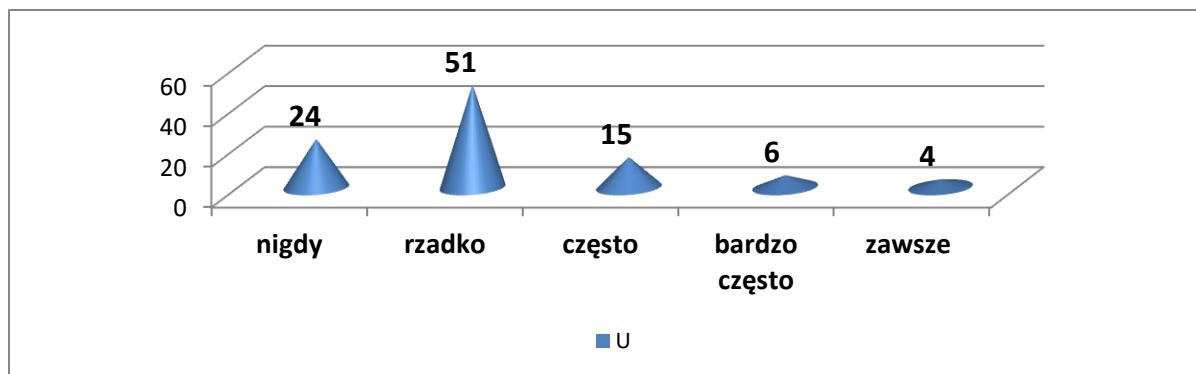
Co 10 badany uczeń deklaruje, że prace domowe odrabia zawsze samodzielnie. Połowa (50% ankietowanych) przyznaje, że rzadko, ale jednak, przy ich odrabianiu korzysta z pomocy osób innych (rodziców, rodzeństwa, sąsiadów, znajomych, korepetytorów). 16% przyznaje, że korzysta z takiej pomocy często, 9% bardzo często, a 14% uczniów zawsze.

Rozkład odpowiedzi rodziców w części potwierdza informacje uzyskane od uczniów. 32% rodziców deklaruje, że inne osoby rzadko, a 3%, że nigdy nie pomagają dziecku w wykonywaniu pracy domowej. Często i bardzo często pomagają odpowiednio 32% i 17% rodziców (rodzeństwa, osób innych). Co 10 rodzic deklaruje, że zawsze ktoś pomaga dziecku w odrabianiu prac domowych, przy czym pomoc ta w opinii uczniów i rodziców jest największa w klasach III i IV, potem ilość wskazań maleje.

Połowa ankietowanych nauczycieli uważa, że nasi uczniowie rzadko korzystają z pomocy innych, a 32% jest zdania, że dzieje się tak często. Zatem w ich ocenie uczniowie są bardziej samodzielni pracując w domu, niż to deklarują sami uczniowie i ich rodzice.

Dodatkowo poproszono uczniów o ustosunkowanie się do stwierdzenia:

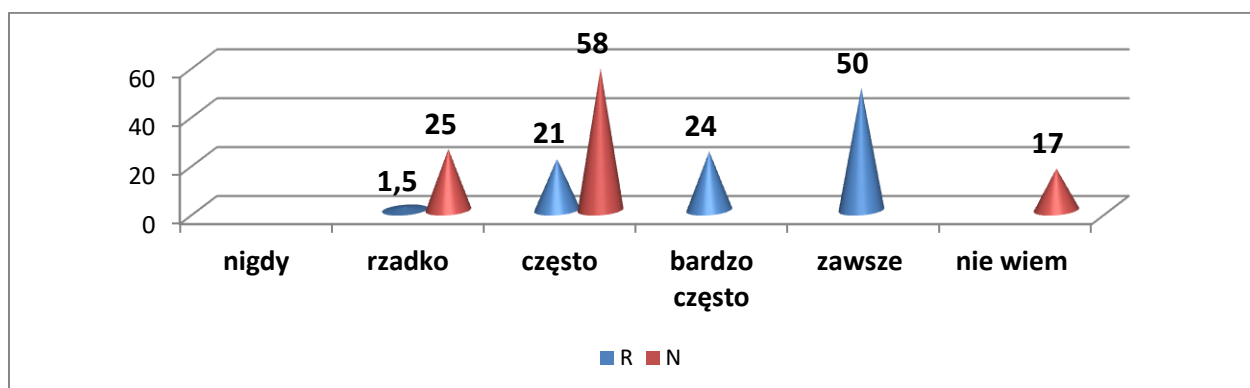
Prace domowe odpisuję od kolegów

Blisko co 4 badany uczeń deklaruje, że nigdy nie odpisuje prac domowych od kolegów. Jest aż co 10 przyznaje, że robi tak bardzo często a nawet zawsze.

WNIOSEK: Tylko co 10 uczniów naszej szkoły deklaruje, że zawsze samodzielnie odrabia prace domowe, a blisko co 4 korzysta przy tym z pomocy innych często, albo zawsze. Prac domowych nigdy nie odpisuje od kolegów prawie $\frac{1}{4}$ uczniów.

Dodatkowo zapytano rodziców i nauczycieli, czy rodzice interesują się tym, czy dziecko ma zadaną pracę domową

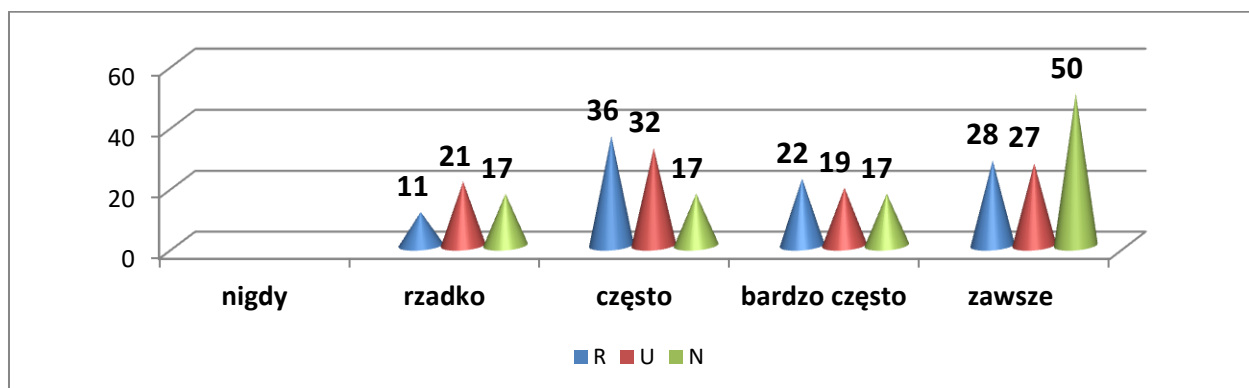
Połowa badanych rodziców deklaruje, że zawsze, a blisko co 4 rodzic, że bardzo często interesuje się zadanymi pracami domowymi dziecka. W opinii i badanych nauczycieli dzieje się tak często (58% wskazań).

WNIOSEK : Blisko $\frac{3}{4}$ rodziców deklaruje, że zawsze i bardzo często interesuje się tym, czy dziecko ma zadaną pracę domową. Jednak w rozmowach z nauczycielami przyznają, że łatwo wierzą w odpowiedź, że „nic nie jest zadane”.

12. Prace domowe są sprawdzane

Połowa ankietowanych nauczycieli deklaruje, że zawsze sprawdza, czy praca domowa jest odrobiona. Często i bardzo często sprawdza to po 17% nauczycieli. Natomiast 21% uczniów stwierdziło, że rzadko sprawdzane są zadania domowe. 36% badanych rodziców deklaruje, że prace domowe sprawdzane są często, przy czym sprawdzanie występuje najczęściej w kla-

sach młodszych (3,4,5 – najczęściej wskazań rodziców) – potem sukcesywnie odpowiedzi rodziców zmieniają się na często i rzadko.

WNIOSEK: Nauczyciel w naszej szkole najczęściej sprawdzają zadawane prace domowe czy to w formie ilościowej (plusy i minusy) czy też w postaci oceny.

13. Ile godzin w tygodniu przeciętnie zajmuje uczniowi naszej szkoły odrabianie lekcji (pracy pisemnej i ustnej) ?

Zdecydowana większość badanych rodziców (53% wskazań), uczniów (48%) i nauczycieli (75%) stwierdziła, że odrabianie prac domowych zajmuje naszym uczniom do 5 godzin tygodniowo, czyli tyle ile średnio ich rówieśnikom na świecie. Co 5 uczeń deklaruje, że poświęca na to mniej niż godzinę tygodniowo, ale co 4 – że czas poświęcony na odrabianie prac domowych to więcej niż 5 godzin, a dla 6% uczniów nawet więcej niż 10 godzin tygodniowo, czyli średnio więcej niż 2 godziny dziennie, przy założeniu badaczy, że czas ten powinien wynosić nie więcej niż 1,5- 2 godziny dziennie. Jednak opinie rodziców tego nie potwierdzają.

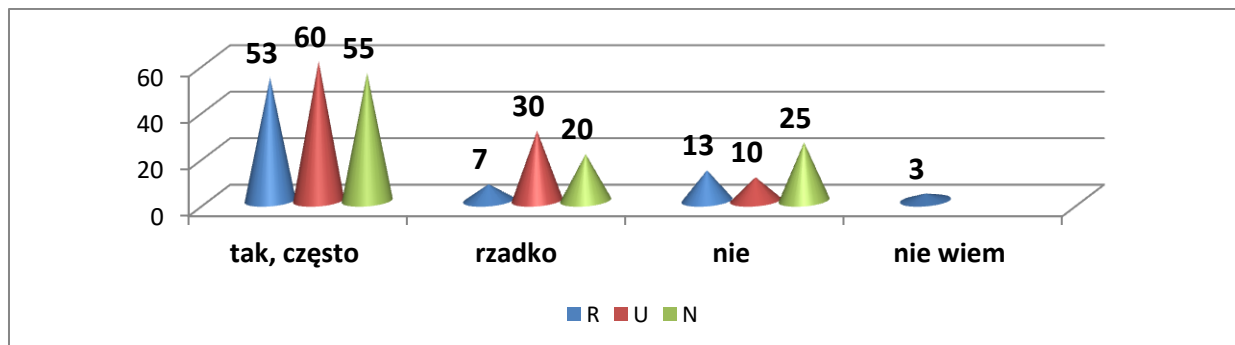
WNIOSEK: W większości nasi uczniowie przeznaczają w tygodniu od 1-5 godzin na odrabianie prac domowych. Jednak co 20 uczniów deklaruje, że czas ten wynosi nawet powyżej 10 godzin.

Zapytaliśmy też badanych z jakich przedmiotów nauczania mają najczęściej zadawanych prac domowych.

Okazało się, że najczęściej zadawane są one z matematyki, j. polskiego, j. angielskiego, historii, przyrody/biologii i geografii. W części rozkład odpowiedzi pokrywał się z ilością lekcji

z danego przedmiotu w tygodniu. Im klasa wyższa, tym więcej wskazań miały przedmioty egzaminacyjne.

14. Czy zdarza się, że uczniowie mają zadawaną pracę domową do wykonania zespołowego?

Ponad połowa społeczności szkolnej deklaruje, że prace domowe do wykonania zespołowego zadawane są często (53% wskazań rodziców, 60% uczniów i 55% nauczycieli). Natomiast nie dostrzega tego aż co 10 uczniów naszej szkoły, co może oznaczać, że nie podejmuje tych aktywności. 25% nauczycieli deklaruje, że nie zadaje się takich prac.

WNIOSEK : Zadając pracę domową nauczyciele zadają ją także do wykonania w grupie.

III WNIOSKI W ODNIESIENIU DO PYTAŃ KLUCZOWYCH. ANALIZA JAKOŚCIOWA UZYSKANYCH WYCNIKÓW

Na postawy wobec prac domowych u uczniów ma wpływ wiele czynników. Między innymi to wyobrażenia o zadaniach, wiedza, jaką posiada uczący się, oraz motywacja, która przede wszystkim nadaje kierunek jego działaniom. A. Paszkiewicz¹² wśród czynników motywujących uczniów do odrabiania prac domowych wymienia między innymi chęć osiągnięcia sukcesu, obawy przed negatywną oceną, zainteresowanie tematyką prac. Najlepszym pozytywnym motywem odrabiania prac winno być przede wszystkim pragnienie utrwalenia, pogłębienia czy zdobycia wiedzy. Czynniki zewnętrzne występujące w otoczeniu ucznia lub w jego osobie mogą zakłócać koncentrację podczas odrabiania pracy domowej. Należą do nich między innymi: zbyt duża ilość zadawanych prac, niedostosowanie pracy domowej do zainteresowań ucznia, brak kontrolowania prac domowych, brak sprzyjającej atmosfery uczenia się. Występują również czynniki wewnętrzne zakłócające efektywność pracy domowej, jak lęk przed niepowodzeniem, brak wiary we własne możliwości czy zaburzenia koncentracji¹³. Motywacja uczniów do nauki i odrabiania prac domowych nierozzerwalnie łączy się z ilością ich zadawania oraz czasem, jaki uczeń poświęca w domu na naukę. Bardzo często nauczyciele, zadając prace domowe, powodują zacieranie się granic pomiędzy czasem poświęconym na pracę a czasem wolnym, w którym uczeń powinien się bawić, odpoczywać czy

¹² A. Paszkiewicz: Motywowanie ucznia do nauki. Problemy Opiekuńczo--Wychowawcze, 2012/4, s.28

¹³ T. Parczewska: Praca domowa. Życie Szkoły, 2008/8, s.19

rozwijać własne pasje¹⁴.

Powyższe zagadnienia stały się przedmiotem ewaluacji wewnętrznej w tym roku szkolnym. Celem ewaluacji prowadzonej w tym roku szkolnym było zebranie informacji o rodzajach i formach zadawanych prac domowych, ich celowości, zgodności z przepisami prawa wewnątrzszkolnego oraz obciążeniu nimi ucznia w ciągu tygodniowego pobytu w szkole.

W trakcie procesu badawczego poszukiwaliśmy odpowiedzi na następująco sformułowane pytania kluczowe (badawcze):

1. Czy prace domowe są różnicowane pod względem formy i stopnia trudności?
2. Czy prace domowe są powiązane z treściami omawianymi na zajęciach?
3. Ile czasu poświęca średnio w tygodniu uczeń na odrabianie prac domowych?
4. Czy uczniowie mają wystarczająco dużo czasu na odrobienie prac domowych?
5. Jak często przy odrabianiu prac domowych uczniowie korzystają z pomocy innych?
6. W jakim celu, w ocenie ucznia, nauczyciela zadają prace domowe?
7. Czy, w ocenie ucznia, prace domowe zwiększają wiadomości i rozwijają zainteresowania ucznia?
8. Czy prace domowe są sprawdzane i oceniane przez nauczycieli?
9. Czy uczniowie są instruowani o sposobie rozwiązania pracy domowej, czy otrzymują wskazówki od nauczyciela?
10. Czy ocenianie prac domowych odbywa się zgodnie zobowiązującymi przepisami?

Otrzymane wyniki pozwalają na sformułowanie następujących wniosków:

- 1) W szkole stosowane są różnorodne formy pracy domowej i są bardzo często zróżnicowane pod względem stopnia trudności. Jednak blisko co 6 badany rodzic dostrzega to rzadko, albo wcale.**

Nadal należy je wykorzystywać, urozmaicać i wzbogacać po to, by zachęcać uczniów także do poszerzania swojej wiedzy poprzez samokształcenie, np.: poprzez oglądanie programów tematycznych, czytanie lektur, artykułów, korzystanie z zasobów Internetu, wykonanie prezentacji oraz przygotowanie i udział w projektach. W dalszym ciągu zadawać prace do wykonania zespołowego, przy czym dokładnie sprawdzać zaangażowanie i wkład włożony w pracę poszczególnych uczniów.

Powinniśmy też dostosować swoje wymagania do sił i możliwości ucznia. Zakres materiału, a także jego poziom powinny być dostosowane do sił i możliwości przeciętnego ucznia. Materiał zadany do domu należy tak dobrać pod względem zakresu i stopnia trudności, aby mniej zdolni i przeciętni uczniowie mogli zadaniu podołać, uczniowie zaś zdolniejsi byli zmuszeni do umysłowego wysiłku.

Chodzi o to, aby zachęcić do pracy słabszego, pobudzić leniwego i wymagać wysiłku od bardziej zdolnego.

W celu zwiększenia aktywności i samodzielności uczniów w nauce domowej, a także w celu wyzwolenia pomysłowości, inicjatywy, oryginalności myślenia, należy wykorzystywać przy zadawaniu różnorodne rozrywki umysłowe : zagadki, rebusy, krzyżówki, loteryjki, ukrywanki, wykreślanki, uzupełnianie luk w wyrazach, zdaniach itp., a także wskazane audycje radiowe, telewizyjne, filmy i lektury. Szczególnie dobre efekty daje to w początkowych klasach szkoły. Ponieważ często praca domowa może być przygotowaniem częściowym lub całkowitym

¹⁴ E. Karcz-Taranowicz: Praca domowa ucznia – konieczność versus zbędność; Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas. Pedagogika, https://www.humanitas.edu.pl/resources/upload/dokumenty/Wydawnictwo/ZN%20Pedagogika/ZN%20Pedagogika%2020%202019/Pedagogika_20_2019_crop-compressed-39-48.pdf

do nowej lekcji, dlatego każda powinna mieć bezpośredni lub pośredni związek z lekcją bieżącą lub następną.

Należy też w kontaktach z rodzicami częściej wyjaśniać elementy procesów szkolnych (np. tego w jaki sposób różnicujemy prace domowe i dlaczego). Nadal zawsze, gdy to jest możliwe, należy różnicować zadawane prace domowe, a oceniając je brać pod uwagę możliwości i predyspozycje uczniów. Zróżnicowana nauka domowa powinna umożliwiać wszystkim naszym uczniom poczucia sukcesu w momencie jej odrobienia.

2) Zadawane prace domowe są powiązane z treściami omawianymi na zajęciach.

Tylko w opinii co 20 ucznia prace domowe rzadko nawiązują do treści omawianych w szkole. W opinii pozostałych uczniów, wszystkich rodziców i nauczycieli dzieje się tak zawsze albo bardzo często. Zadając prace domowe należy nadal odnosić się do zagadnień omawianych na lekcjach.

3) Czas poświęcony na pracę domową nie zajmuje więcej niż 1,5- 2 godziny dziennie.

W większości nasi uczniowie przeznaczają w tygodniu od 1 do 5 godzin na odrabianie prac domowych (pisemnych i ustnych). Należy nadal dbać o to, by nie obarczać ich nimi więcej niż dotychczas. Jednak biorąc pod uwagę grupę uczniów deklarujących, że czas ten wynosi nawet powyżej 10 godzin (co 20 uczeń w szkole) należy we współpracy z pedagogiem i psychologiem szkolnym prowadzić zajęcia o tym, w jaki sposób uczyć się skutecznie także w domu.

Okazało się, że najczęściej zadawane są prace domowe z matematyki, j. polskiego, j. angielskiego, historii, przyrody/biologii i geografii. W części rozkład odpowiedzi pokrywał się z ilością lekcji z danego przedmiotu w tygodniu. Im klasa wyższa, tym więcej wskazań miały przedmioty egzaminacyjne.

4) Uczniowie mają najczęściej wystarczająco dużo czasu na odrobienie pracy domowej. Co 10 jednak badany uczeń deklaruje, że zawsze ma go za mało.

Nauczyciele w naszej szkole rzadko i bardzo rzadko podają uczniom przewidywany czas na wykonanie pracy domowej. Ilość zadawanych prac domowych powinna uwzględniać konieczność zapewnienia czasu wolnego uczniom po lekcjach. Dlatego warto zasygnalizować ucz. ile mniej więcej czasu poświęcą oni na odrobienie pracy domowej i ustalić termin jej oddania, który umożliwi jej wykonanie zespołowi. Ważna dla nauczyciela powinna być także informacja zwrotna: czy uczniowie odrabiali ją dłużej, czy może krócej i jak to się ma do uzyskanych efektów. Nauczycie przyznają, że rzadko wiedzą o tym, czy uczniowie mają też w tym dniu zadane inne prace domowe. Zadając prace domowe należy w miarę możliwości brać pod uwagę obciążenie ucznia innymi zadaniami do wykonania w tym samym terminie (nie tylko zadanymi pracami domowymi).

Czas jaki poświęca uczeń na wykonanie pracy domowej powinno być dla ucznia źródłem satysfakcji i motywacji do nauki. Dodatkowo zakres zadawanych prac, powinien być dopasowany do wieku dziecka i jego możliwości. Zalecane jest stopniowe zwiększanie obowiązków: im młodszy wiek dziecka, tym więcej czasu po powrocie ze szkoły powinno ono odpoczywać i bawić się, natomiast im starszy uczeń i wyższy etap edukacyjny, tym cenniejsza jest jego praca samodzielna. Praca domowa powinna być na tyle zróżnicowana, aby uczniowie o różnych możliwościach mieli wybór i wystarczająco dużo czasu na jej odrobienie. W rozmowie z uczniami warto ustalić jakie są przyczyny wydłużonego, w porównaniu z rówieśnikami, czasu pracy w domu.

5) Uczniowie najczęściej pracą domową odrabiają samodzielnie.

Co 2 uczeń naszej szkoły przyznaje, że rzadko korzysta z pomocy innych przy odrabianiu prac domowych, jednak tylko co 10 deklaruje, że zawsze odrabia je samodzielnie.

Tylko co 4 z naszych uczniów twierdzi, że nigdy prac domowych nie odpisuje od kolegów. Blisko ¼ rodziców deklaruje, że zawsze i bardzo często interesuje się tym, czy dziecko ma zadaną pracę domową. Jednak w rozmowach z nauczycielami przyznają, że łatwo wierzą w odpowiedź, że „nic nie jest zadane”. Należy zatem wdrażać rodziców do wykorzystywania np. informacji zawartych w Vulcanie, celem kontrolowania sytuacji szkolnej dziecka, w tym ocen z prac domowych.

W codziennej pracy z uczniami należy, od klas najmłodszych wdrażać ich do samodzielności w odrabianiu prac domowych. Aktywność ucznia w domu można pobudzać różnicowaniem stopnia trudności i urozmaicaniem zadawanych prac domowych.

Dodatkowo, biorąc pod uwagę pomoc udzielaną znacznej grupie uczniów w odrabianiu pracy domowej, ocena z niej nie może stanowić głównego źródła informacji o poziomie wiedzy i umiejętności uczniów. Nawet na przedmiotach typu plastyka i technika należy zadbać, by oceny cząstkowe były też wypracowane przez uczniów w obecności nauczyciela w czasie zajęć.

6) Uczniowie potrafią wskazać różnorodne cele, jakim służy odrabianie prac domowych.

Zdaniem większości badanych nauczycieli i rodziców prace domowe zawsze zadawane są celowo i realizują różne cele. Należy nadal wskazywać uczniom konkretne cele, jakim ma służyć wykonanie pracy domowej. Wskazując je uczniowi budujemy jego motywację do podjęcia aktywności. Dzieje się tak zwłaszcza wtedy, kiedy praca domowa stawia przed uczniem nowe, ciekawe problemy, rozwijające jego zainteresowania i jego sposób myślenia, nie przekraczając jednak możliwości przeciętnego ucznia, a także nie absorbując zbyt dużo jego czasu. Praca domowa powinna wiązać szkolną i domową naukę ucznia w jednolity proces nauczania. Temat pracy powinien być wyraźnie i jednoznacznie określony pod względem rzeczowym oraz jasno i poprawnie sformułowany pod względem językowym.

7) W ocenie naszych uczniów prace domowe zwiększają wiadomości, jednak rzadko rozwijają ich zainteresowania.

Zdaniem blisko 2/3 naszych uczniów prace domowe zadawane przez nauczycieli w naszej szkole nie rozwijają ich zainteresowań.

Zadając prace domowe powinniśmy jak najczęściej nawiązywać do zainteresowań uczniów. Utrwalanie wiadomości i umiejętności ściśle bowiem wiąże się z przypomnieniem i zapamiętaniem, a ważnym czynnikiem procesu zapamiętywania u dzieci jest czynnik emocjonalny związany z treścią. Szybciej i trwalej zapamiętują one to, co wzbudza ich zainteresowania. Pamiętając o tym należy przy każdej sposobności rozwijać i rozszerzać zainteresowania dziecka. Im więcej dziecko ich posiada, z tym większym zapałem się uczy.

8) Zadawane prace domowe są w naszej szkole zazwyczaj sprawdzane i oceniane.

Nauczyciele w naszej szkole najczęściej sprawdzają zadawane prace domowe w formie ilościowej (plusy i minusy), ale też w postaci oceny. Jednak zdarza się, że ten element zostaje w pracy z uczniem pominięty: co 5 badany uczeń uważa, że prace domowe są sprawdzane rzadko. A zdaniem badaczy praca domowa ma sens, gdy jest sprawdzona i omówiona. Należy zadbać o to, by zawsze zadana praca była sprawdzona chociażby w postaci ilościowej, a uczeń miał możliwość zadania pytania w razie trudności, które pojawiły się u niego w czasie jej odrabiania.

9) Uczniowie w naszej szkole w większości uważają, że nauczyciele instruują ich w zakresie odrobienia pracy domowej.

Jednak co 4 Badany uczeń uważa, że dzieje się tak rzadko. Należy każdorazowo zadbać o to, by zadając pracę domową znaleźć czas i skupić na sobie uwagę uczniów po to, by przekazać jasną instrukcję jej wykonania.

Często zadajemy pracę domową pod sam koniec lekcji, nieraz już po dzwonku, uszczuplając w ten sposób czas przeznaczony na odpoczynek. Uczniowie denerwują się, pospiesznie notują to, co im podajemy. W pośpiechu często mylą temat, stronę, numer zadania, nie notują całości, co prowadzi potem do poważnych trudności przy odrabianiu zdanej pracy w domu. Nauczyciel musi ustalić sposób i czas potrzebny do zdania i wyjaśnienia uczniom pracy domowej. Pospieszne zadawanie powoduje, że uczniowie stwierdzają, że nauczyciel lekceważy ich pracę domową, a potem nie przywiązują do niej większej uwagi i wykonują ją niestaranie lub wcale.

Przebieg zdawania może być różnorodny, ale możemy wyróżnić jego zasadnicze etapy :

- a. wyjaśnienie tematu i celu pracy domowej oraz ustalenie związku z przerabianym na lekcji materiałem,
- b. podanie instrukcji wykonawczej,
- c. wyznaczenie uczniom pracy, jeżeli to możliwe określenie czasu, jaki im to zajmie,
- d. odpowiedzi na pytania uczniów i dodatkowe wyjaśnienia.

Jeśli zadajemy pracę w grupach musimy dokładnie określić temat zasadniczy, pomówić jego stosunek do podtematów. Każda grupa musi zdawać sobie sprawę z całości zadania i z poszczególnych jego części. Ta forma zadawania wymaga od ucznia znacznej samodzielności w pracy.

10) Oceny z pracy domowej są wystawiane zgodnie z przepisami prawa.

W opinii K. Kacprzak (prawnika zajmującego się prawem oświatowym) „ Prawo oświatowe nie odnosi się w żaden sposób do zadań domowych i możliwości ich oceniania. Niemniej jednak zgodnie z przepisami prawa ocenie powinny podlegać osiągnięcia edukacyjne ucznia. Bezsprzecznie praca domowa nie stanowi osiągnięcia edukacyjnego ucznia, ale może być sposobem na jego sprawdzenie”¹⁵. Zapis o ocenach z prac domowych znajduje się w naszym WZO, a nauczyciele są zobowiązani do poinformowania na początku każdego roku szkolnego uczniów oraz ich rodziców o sposobach sprawdzania osiągnięć edukacyjnych uczniów. Wyniki badań i analiza zapisów w dziennikach lekcyjnych pokazują, że oceniania prac domowych odbywa się w naszej szkole zgodnie z prawem wewnątrzszkolnym. Jednak należy pamiętać, że dziecko może z różnych przyczyn pracy nie odrobić – ważne pozostaje ich rozpoznanie przed podjęciem decyzji o wystawieniu oceny (czy to słownej, czy pisemnej). Oceny z zadania domowe mają w naszej placówce mniejszy wpływ na ocenę końcową, co jest zgodne z zapisami prawa wewnątrzszkolnego. Jest to postrzegane za słuszne, jako że nie można ocenić stopnia samodzielności jej wykonania.

IV REKOMENDACJE

Z badań Johna Hattiego wynika, że praca domowa zajmuje 88 miejsce wśród 138 czynników wpływających na uczenie się. Aby była ona dla naszych uczniów bardziej efektywna w kolejnym roku szkolnym należy w szczególności:

1. Nadal dbać o to, by sięgała ona do zasobów zdobytych na lekcji i lekko je poszerzała, albo stanowiła nawiązanie do kolejnej jednostki tematycznej.

¹⁵Czy można wystawić jedynkę za brak pracy domowej? https://www.edziecko.pl/starsze_dziecko/

2. Kłaść większy niż dotychczas nacisk na sposób zadawania prac domowych (patrz wnioski powyżej).
3. Stosować nie tylko zróżnicowane formy i rodzaje prac domowych, a także zawsze, gdy jest to możliwe, różnicować stopień trudności zadawanych zadań/aktywności, tak by każdy uczeń z trudnościami mógł podołać stawianym mu wymaganiom, a uczeń zdolny miał możliwości rozwoju, także swoich zainteresowań.
4. Odwoływać się w treści zadań do rozpoznanych już zainteresowań uczniów i zadawać im prace do wyboru, także zadania do wykonania w grupie.
5. Dbać o to, by praca domowa miała charakter wyzwania, które pomaga rozwijać się poprzez np. integrację zdobytej wiedzy z życiem, które uruchamia wnioskowanie, samodzielne myślenie, potrzebę sięgania do wielu źródeł.
6. Każdorazowo sprawdzać, czy prace domowe zostały odrobione (ilościowo, albo jakościowo). Dać możliwość prezentacji rozwiązań, albo wyjaśnienia napotkanych trudności.
7. W czasie pierwszego zebrania z rodzicami przypomnieć i wyjaśnić elementy procesów szkolnych związanych z pracą domową ucznia (np. tego w jaki sposób różnicujemy prace domowe i dlaczego).
8. W ramach godzin wychowawczych przeprowadzić zajęcia na temat efektywnej pracy ucznia w domu.

IV ANEKS

Stanowią kwestionariusze ankiet w postaci załączników
Przedstawiono na RP dnia 24 sierpnia 2020 roku